

Oktatáspolitikai konferencia - 2012

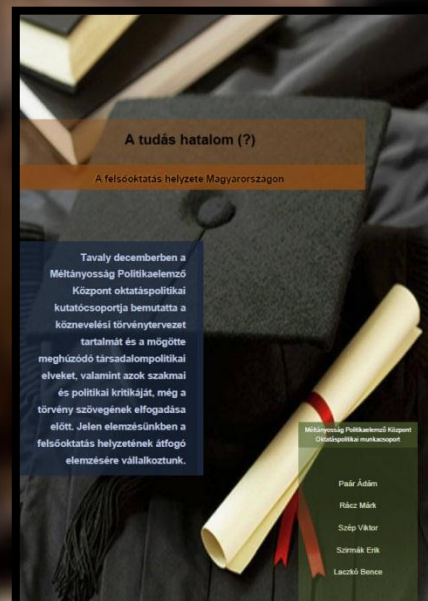
„LEHET-E DEMOKRÁCIÁBAN ÁLLAMPOLGÁROKAT NEVELNI?

„NEVELHETŐ-E A MAGYAR TÁRSADALOM?”

Méltányosság Politikaelemző Központ által szervezett konferencia témája az állampolgári nevelés volt. A rendezvényt Csizmadia Ervin, a Méltányosság igazgatója nyitotta meg, majd az első részben az Oktatásért Felelős Államtitkárság politikai tanácsadója ismertette az új Nemzeti Alaptanterv tartalmát, különös tekintettel a közösségi, állampolgári nevelésre. A konferencia második részében öt politikai elemzőintézet egy-egy elemzője vitatta meg a magyarországi állampolgári nevelés lehetőségeit, esélyeit.

A konferencia apropója, hogy a Méltányosság Politikaelemző Központ álláspontja szerint a demokrácia nem állhat fenn tartósan a demokratikus politikai kultúra nélkül. Az elmúlt húsz évben Magyarország példamutató módon adaptálta a nyugati demokrácia intézményrendszerét, megvalósította a jogállamot és a piacgazdaságot, azonban a politikai kultúra tekintetében az adaptáció nem történt meg. A konferencia előadói egyaránt fontosnak tekintik a demokráciára nevelést. Milyen lehetőségeket nyújt a köznevelési

törvény és a köznevelésnek az Orbán-kormány által megteremtett rendszere az állampolgári nevelés számára? Milyen szellemiséget, állampolgár-képet sugall a köznevelési törvény? Szükségesnek tekintik-e a politikai elemzők a 21. században az állampolgári nevelést a közoktatás intézményrendszerében? Milyen külföldi példák állnak rendelkezésre? Hogyan lehet (ha lehet) az iskolarendszerben "jó" állampolgárokat nevelni? Ezekre a kérdésekre próbálunk meg választ találni a kerekasztal-beszélgetés során.

Csizmadia Ervin

Méltányosság Politikaelemző Központ

Thaisz Miklós

Oktatási Államtitkárság képviselőjében

Keil András

Republikon Intézet

Böcskei Balázs

Intézet a Demokratikus Alternatíváért

Fodor Csaba

Nézőpont Intézet

Filippov Gábor

Magyar Progresszív Intézet

Paár Ádám

Méltányosság Politikaelemző Központ

Szentpéteri Nagy Richard

Méltányosság Politikaelemző Központ

Csizmadia Ervin megnyitójában kifejtette, hogy a magyar közéletben szűk mezsgyén zajlanak a diskurzusok, és hangsúlyozta az új dimenziók nyitásának szükségességét. Reményét fejezte ki, hogy a Méltányosság a konferenciával hagyományt te-
agytrösztök más témákkal kap-
ló vitaesteket. A témával kapcso-
gyarországon nagyon keveset
tává a születésünk vagy a neve-
Európában tengernyi szakiro-

remthet, és a magyarországi
csolatban is szerveznek hason-
latban kiemelte, hogy míg Ma-
beszélünk arról, vajon demokra-
lés által válunk, addig Nyugat-
dalma van a témának.

Ezt követően Thaisz Miklós, a Nemzeti Erőforrás Minisztérium Oktatásért Felelős Államtitkársága politikai ta-
nácsadója kifejtette, hogyan jelenik meg az állampolgári nevelés az új
Nemzeti Alaptantervben. Thaisz Miklós a rendezvény címére utalva le-
szögezte, hogy *„demokratákat nevelni csak demokráciában lehet, dikta-
túrában nem”*. A nevelés kulcsszereplőinek a pedagógusokat nevezte
meg. Mint hangsúlyozta, fontosnak
tekinti a pedagógiai szakmai ellenőr-
zés megerősítését, a tanárok rend-
szeres képzését. Az erkölcsi nevelés-
ről szólva kifejtette, hogy ezt a gyermekek mentális sajátosságaihoz illesz-
kedve kell megvalósítani. Mint mondta, *„Nem kereszténydemokrata robo-
kat akarunk nevelni.”* Ezt követően kifejtette a 2016-tól bevezetésre kerülő

kötelező ötven órás közösségi szolgálat előnyeit. A cél, hogy a fiatalokat közelebb hozzák az élethez, és elsajátíthassák a segítőkészség, a szolidaritás értékét.

Thaisz Miklós előadását követően az elemzők először reflektáltak az elhangzott előadásra. Böcskei Balázs kétségének adott hangot, hogy sikeres lehet-e a társadalmi felelősségvállalásra és a kritikai gondolkodásra nevelés, hiszen a fiatalok háromnegyede elidegenedett a politikától, lesújtó véleménnyel vannak a politikusokról. Felvette a kérdést, vajon egy fiatal miért lenne nyitott az állampolgári nevelés iránt, ha makropolitikai szinten nem szerez pozitív élményeket a politikáról? Thaisz Miklós válaszában leszögezte, hogy az önkéntesség – a társadalmi felelősségvállalás eszköze – független a pártpolitikától.

Filippov Gábor hangsúlyozta, hogy az új Nemzeti Alaptanterv nem hoz lényeges változást a korábbiakhoz képest. Módszertani szempontból kritizálta a frontális oktatást is, amelyhez a magyar oktatáspolitikai még mindig ragaszkodik, miközben

éppen az állampolgári nevelést nem lehet megvalósítani pusztán frontális eszközökkel. Thaisz Miklós nem látott problémát abban, hogy az új Nemzeti Alaptanterv sok elemet átemel a korábbi programokból. A módszertani bírálatban megjegyezte, hogy az oktatáspolitikai kormányzat szoros felügyeletet valósít meg a pedagógusok felett: *„ellenőrizni fogjuk a pedagógusokat, hogy teljesítenek-e, vagy továbbra is csak '45-ig jutnak el a történelemórákon”*.

Fodor Csaba úgy vélte, hogy a tudatosságra nevelést kell erősíteni. Ez a kifejezés az állampolgári nevelésnél szélesebb, magába foglalja a gazdasági tudatosságra való nevelést is. Mint kifejtette, „sok fiatal az államfő és a kormányfő fogalma között sem tud különbséget tenni. Bár lehet, hogy ezt a hiányosságot a médiának köszönhetően sokan pótolták az utóbbi időben”. Figyelemreméltó megállapítása szerint a piacgazdaság nem működtethető olyan emberekkel, akik nincsenek tisztában a gazdasági ismeretekkel. A szakképzésről szólva Fodor kifejtette, hogy egy komplex folyamatban vagyunk, és még nem vagyunk az átalakítás végén.

Keil András bírálta Thaisz Miklósnak azt az állítását, hogy a pedagógus az oktatás kulcsszereplője. Thaisz Miklós viszont ezzel kapcsolatban kifejtette, hogy „minden kutatás azt mutatja, hogy a pedagógusok a kulcsszereplői az oktatás sikerességének, de az, hogy a gyerekért van minden, az evidencia”.

Paár Ádám előzetesen hangsúlyozta, hogy érdemes az oktatás-nevelés ügyét elvonatkoztatni a kormányzás általános jellemzőitől. Úgy vélte, a kormány sok területen, így a közoktatásban is belevágott fontos reformokba. A legnagyobb problémának a tankötelezettségi korhatár 16 évre történő leszállítását tekinti, hiszen Nagy-Britanniában a jobbközép kormány részéről egy ellenkező tendencia érvényesül. Egy 2007-es világbanki elemzésre hivatkozva közölte, hogy az Egyesült Államokban a tankötelezettség felemelésének pozitív hatása lenne a GDP alakulására.

Thaisz Miklós arra hivatkozott, hogy húsznál több európai országban 16 vagy annál alacsonyabb a tankötelezettség korhatára, és álvitának nevezte a kérdést. Mint mondta, nem az a cél, hogy az iskolából kiszorultakat kilökjék a munkaerőpiacra, van lehetőség a Híd-program révén arra, hogy a munkát vállaló fiatalok visszatérjenek az iskolapadba. Hivatkozott arra is, hogy a lógások leggyakrabban a 16-18 éves korosztályban fordulnak elő. Fodor Csaba ugyanakkor azzal érvelt, hogy azoknak a felzárkóztatásával is kezdeni kell valamit, akik nem tanulnak. Véleménye szerint számukra megoldást jelenthet a Híd-program. Paár szerint azonban a kormány nem számol azzal, hogy ma mindenhez kell értenie, amit elsajátítani, tehát értelmetkorhatárának lejjebb szállí-

Miután az elemzők reflektál-meghallgatták viszontvála-ismertette a Méltányosság állampolgári nevelés téma-a társadalmi kohézió nélkül nem lehetséges versenyképes társadalmat és gazdaságot teremteni. A kohézió kulcsa az oktatás-nevelés. Azonban az állampolgári nevelés méltatlanul elfeledett Magyarországon, ennek pedig látszik is a következménye: „Demokratikus intézményeink vannak, de a társadalom egésze a demokrácia szempontjából neveletlennek tekinthető.” Ezt követően tisztázta az állampolgári nevelés kontinentális és angol-szász országokban meghonosodott fogalmát, hangsúlyozva, hogy mindkét szemléletet integrálni kellene a hazai állampolgári nevelésbe.

tak Thaisz Miklós előadására, és szait, Paár Ádám expozéjában Politikaelemző állásfoglalását az körében. Paár leszögezte, hogy

Paár rövid történelmi áttekintésében Franciaország és az 1945 utáni Németország példáját emelte ki. Mint mondta, a két ország történelme egy-egy szakaszában hasonló kihívással nézett szembe: egy, a társadalom nagy része számára illegitim parlamentáris rendszer örökölt egy antidemokratikus érzelmű, autoriter formákhoz ragaszkodó államapparátust, és folyamatos belső válságok alakultak ki. Franciaországban a 19. század végén, Németországban 1945 után sikerült kialakítani egy sikeres állampolgári nevelést. Ezek a történelmi példák arra intenek bennünket, hogy ne féljünk az állam kezdeményező szerepétől a demokráciára nevelésben. *Ráadásul a német példában a konfliktushelyzetet még tetőzte, hogy külföldről oktrojálták rá a demokratikus nevelést a társadalomra.* Ugyanakkor Paár hangsúlyozta: önmagában az állam nem tudja megoldani ezt a feladatot. Ahhoz, hogy egy norma – például a demokrácia elfogadása, tiszteletben tartása – tartóssá váljon az egyénben, arra van szükség, hogy az egyén annak ne kényszerből, hanem belső késztetésből engedelmessé váljon. *Vagyis az állampolgári szocializációhoz szükség van az internalizációra (belső tétel). A belső késztetés pedig leginkább a példaadás során alakul ki. Minél társadalmi szinten találkozik a neveléssel, annál nagyobb a valódemokratikus társadalom értékeit.*

Paár kifejtette, tisztában vagyunk a szocializációnak sok színtere van, és az iskolában és a családban a társadalmi szinten találkozik a neveléssel, annál nagyobb a valódemokratikus társadalom értékeit. Paár kifejtette, tisztában vagyunk a szocializációnak sok színtere van, és az iskolában és a családban a társadalmi szinten találkozik a neveléssel, annál nagyobb a valódemokratikus társadalom értékeit. Paár kifejtette, tisztában vagyunk a szocializációnak sok színtere van, és az iskolában és a családban a társadalmi szinten találkozik a neveléssel, annál nagyobb a valódemokratikus társadalom értékeit.

kiseb kora óta, és minél több laka életében a demokratikus színűsége, hogy internalizálja a

azzal, hogy ennek a szocializáció csak az egyik – a család, az kulturális környezete, a baráti

sületek sokasága. 1945, de még inkább 1949 után a közép- és kelet-európai régióban viszont az állam – sikeresen – kísérletet tett az autonóm civil intézményrendszer lebontására. Az 1989-es demokrácia egyik nagy hiátusa, hogy a *pártpolitikától független* egyesületi élet nem, illetve részben állt helyre. Erre vonatkozóan idézte a Nemzeti Ifjúsági Stratégia 2008-2023 adatát, amely szerint a fiataloknak hatoda kötődik valamilyen egyesülethez, ezek többsége is sportegyesület, vagy vallási, illetve diákegyesület, diákönkormányzat.

Paár szerint a kormány által elfogadott Új nemzedék jövőjéért program sok előremutató intézkedést tartalmaz. Példának nevezte a „nyitott iskola” koncepcióját, amelynek keretében – angol modell alapján – bizonyos szervezeteket bevonnak az iskolai belső demokrácia tanulásába.

Különös kérdésként felmerült az erkölcsi nevelés kérdése. Paár megemlítette, hogy ettől a kifejezéstől a magukat liberálisnak és baloldalinak nevező értelmiségiek gyakran visszahőkölnek, tabunak tekintik a kérdést. Pedig például Franciaországban nincsen probléma azzal, hogy az iskola maga is kiveszi részét az egyén erkölcsi neveléséből, amennyiben az a társadalomban való éléshez szükséges közerkölcsök tanítását foglalja magában, nem pedig egyetlen világnézet hegemoniáját kívánja megteremteni.

Ezt követően Thaisz Miklós és a többi elemző reflektált az elhangzott exposéra. Thaisz kifejtette, hogy bár nagyon figyelt, nem talált semmi olyan az exposéban, amellyel ne tudna egyetérteni. Fodor Csaba leszögezte, hogy a hazai köznevelési rendszert nem tekinti oktrojáltnak. Maga is támogatta a nyitott iskola koncepcióját, és fontosnak tekintette, hogy a diákok csereprogramok révén, kiszakadva szociokulturális környezetükből megismerjék

más régiók sajátosságait, és megismerkedjenek más iskolák tanulóival. Keil András ugyancsak pozitívan szólt a csereprogramok kezdeményezéséről.

Filippov Gábor hangsúlyozta, hogy a felvetett javaslatokat a Magyar Progresszív Intézet aktívan alkalmazza az általa létrehozott Demokrácia Műhelyben. Az Intézet hátrányos helyzetű régiókban, kistérségekben szervez állampolgári órákat. Az erkölcsi nevelésről szólva kifejtette, hogy az nem csupán konzervatív értékekkel függ össze, hiszen létezik liberális erkölcs is. Böcskei Balázs szerint kérdés, hogy lehet-e konfrontatív politikai viszonyok között megvalósítani az erkölcsi nevelést, mikor éppen a nagypolitika mást mutat a fiatalok számára.

Paár kifejtette, hogy a diákcseré-programok szerepe fontos lehet a területi, regionális egyenlőtlenségek áthidalásában is. A konfrontatív politikai stílus és az erkölcsi nevelés vonatkozásában megjegyezte, hogy Franciaországban nem volt kevésbé konfrontatív a politikai kultúra, mégis sikerült a világnézeti harctól független erkölcsi nevelést meghonosítani. Paár angol példán mutatta be, hogy a civil szféra segítséget nyújt az iskolák számára az állampolgári nevelés gyakorlati alkalmazásában. Kiemelte emellett, hogy az állampolgári nevelésnek a szélsőséges mozgalmakra is reflektálnia kell, a demokráciára nevelés azt is jelenti, hogy vállaljuk a vitát a szélsőséges mozgalmak tagjaival is, és megpróbáljuk megváltoztatni a gondolkodásukat.

A beszélgetés végén lehetőség volt a közönség soraiból kérdések feltételére, illetve hozzászólásokra. Egy kérdező szerint a belső demokrácia gyakorlását csorbítja a diákönkormányzatok jogainak a megnyirbálása. Egy másik kérdező az erkölcs és a hittan kérdésében vetette fel, hogy vajon nem szükséges-e egy érettség az erkölcsi kérdések tárgyalásához. Filippov Gábor szerint nincsen életkori feltétele annak, hogy mikor kezdünk el valakivel erkölcsi kérdésekről beszélni. Szerinte egész kicsi gyermekekkel is lehet már ilyen kérdésekről be-

szélgetni. A hittan kapcsán vita bontakozott ki a Magyar Progresszív Intézet és a Nézőpont Intézet elemzője között. Fodor Csaba szerint, ha fordulhat jogorvoslatért az illeté-

Minden elemző pozitívnak és Keil András számára hiányérzetet korlati teendő hangzott el. Fodor zációs szerepét, ezzel Paár is tikaelemző Központ elemzője úgy az első lépést megtettük az állampolgári nevelés megteremtése felé. Reményét fejezte ki, hogy lesz még folytatása a beszélgetésnek. Ezt követően Szentpéteri Nagy Richard megköszönte a hallgatóság figyelmét és türelmét, valamint Thaisz Miklósnak és az elemzőknek a részvételt. Ezzel a rendezvény véget ért.

konstruktívnak értékelte a vitát. okozott, hogy nagyon kevés gya- Csaba kiemelte a sport szociali- egyetértett. A Méltányosság Poli- vélte, hogy a konferencia révén

MÉLTÁNYOSSÁG
politikaelemző központ

